

УДК 65::011.3

К. О. Чигирик,
аспірант, Київський національний університет технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

У статті наведені основні етапи формування механізму регулювання економічних ризиків підприємств. Також увагу приділено складовим елементам системи регулювання економічних ризиків підприємств.

In article there are highlighted main stages of developing mechanism for managing economic risks of enterprises. The attention is also given to components of system for managing economic risks of enterprises.

ВСТУП

Проблемою формування механізму регулювання економічних ризиків на рівні підприємства в Україні комплексно не займаються. Наголос в дослідженнях і публікаціях робиться на складових функціях менеджменту, таких як планування, мотивування, організування та контроль, а вивченню їх взаємозв'язків, застосуванню такої важливої для менеджменту функції, як регулювання приділяється недостатньо уваги, що, в свою чергу, заважає успішної діяльності підприємств за умов жорсткої конкуренції та кризи. Успішна діяльність підприємства значною мірою залежить від ефективності регулюючих заходів, що покликані усунути недоліки в роботі та запобігти потенційним втратам [1]. Виявлення у процесі контролювання недоліків, відхилень, збоїв є необхідною, але недостатньою умовою стабілізації діяльності підприємства. Адже без розроблення дієвих заходів щодо їх усунення та прийняття відповідних уп-

равлінських рішень ситуація в організації не може поліпшитись [2].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У перехідний період соціально-економічного розвитку України кількість факторів ризику, які послаблюють умови стабільної роботи підприємства, зростають, тому функція регулювання ризиків стає однією з важливих умов забезпечення економічної безпеки підприємства. Для реалізації цієї функції на підприємстві необхідні значні організаційні зусилля, витрати часу та інших ресурсів. Найбільш доцільно здійснювати регулювання економічних ризиків засобами спеціальної системи управління. Отже, розробка саме механізму регулювання економічних ризиків підприємств на сьогодні є надзвичайно актуальним питанням.

Рис. 1. Механізм регулювання економічних ризиків підприємств

Таблиця 1. Елементи системи регулювання економічних ризиків підприємств

Елементи	Зміст
Мета	Сприяння вищому менеджменту в розробці правильних управлінських рішень по ризиках і забезпечення реалізації ризик-стратегії й тактики підприємства.
Функції	Ключові: інформаційно-когнітивне забезпечення, планування, моніторинг. Додаткові: координаційна, консультативна, інтеграційна, методична, дослідницька.
Принципи	1) генерування імпульсів змін; 2) попередження («мистецтво дивитися вдалину»); 3) сприяння; 4) сигналізування (оповіщення); 5) документування; 6) орієнтації на регулювання відносин; 7) резервування можливостей змін у майбутньому; 8) розумне обмеження інформації; 9) гнучкої регуляції; 10) вбудовування у культуру й процеси бізнесу.
Кадрові ресурси	Посада ризик-менеджера, що входить або має доступ (на дорадчій основі) у правління компанії. Штатні контролери: ризик-дослідник, ризик-аналітик, ризик-інженер.
Організаційна структура	Департамент (з відділами ризик – менеджерів), що функціонує як штатна структура.
Інформаційне забезпечення	Будь-які доступні канали й носії зовнішньої й внутрішньої інформації (у тому числі співробітники як носії знань), індивідуальні й корпоративні знання, архівовані у підсистему методичного та інформаційного забезпечення, придатні для ризику-аналізу.
Методичне забезпечення	Методична база аналізу й оцінки ризиків по моніторингу процесів підприємницького ризик - менеджменту, по страхуванню, а також по інформаційному й когнітивному менеджменту, регулюванню змін та якості та ін. Внутрішні методичні документи й регламенти по безпеці й контролю ризиків. Нормативні й методичні документи зовнішніх регулюючих органів.
Інструментарій	Методи ризик-аналізу й досліджень ризиків. Системи кількісних і якісних оцінок ризиків. Індикатори ризику-моніторингу. Установлення стандартів і внутрішніх регламентів по безпеці й контролю ризиків. Співтовариства практики (тематичні групи по ризику). Форми документування процесів регулювання ризиками. Інструменти аналізу впливів на бізнес. Інструменти «бізнес-інтелекту». Спеціалізовані інформаційні системи підприємницького ризик- менеджменту і управління знаннями. Архіви та портфелі знань по ризиках.

ступних етапів, створюючи систему прийняття рішень зі зворотнім зв'язком. Така система забезпечує максимально ефективно досягнення цілей, оскільки знання, одержане на кожному з етапів, дозволяє регулювати методи впливу на ризик.

Базовим етапом, що дозволяє сформулювати подальшу стратегію регулювання ризиків, як вже зазначалося вище, є етап аналізу ризику. Завданням якісного аналізу ризику є виявлення джерел і причин ризику, етапів і робіт, при виконанні яких виникає ризик, тобто: визначення потенційних зон ризику; виявлення ризиків, що супроводжують діяльність підприємства; прогнозування практичних вигод і можливих негативних наслідків прояву виявлених ризиків. Методи якісного аналізу можна розділити на чотири групи:

1. Методи, що базуються на аналізі наявної інформації.
2. Методи збору нової інформації.
3. Методи моделювання діяльності організації.
4. Евристичні методи якісного аналізу.

Підсумкові результати якісного аналізу ризику, у свою чергу, служать вихідною інформацією для проведення кількісного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Формування механізму регулювання економічних ризиків підприємств спрямоване на встановлення логічного зв'язку між базовими методами аналізу економічних ризиків підприємств та управління на всіх рівнях ієрархії з залученням на всіх стадіях формування механізму методів й інструментів регулювання. Відповідно до [2] під механізмом розуміють сукупність проміжних станів і процесів, яких зазнає будь-яке хімічне, фізичне явище тощо.

На наш погляд, механізм регулювання економічних ризиків підприємств повинен складатися з 2 етапів:

1. Етап аналізу, котрий включає в себе 2 рівні ієрархії:

- 1) I рівень ієрархії — базові методи аналізу;
- 2) II рівень ієрархії — група заходів для профілактики.

2. Етап дії, котрий включає в себе III рівень ієрархії:

III рівень ієрархії — функціональні інструменти механізму регулювання.

На кожному з етапів використовуються свої методи регулювання та управління економічними ризиками. Результати кожного етапу стають вихідними даними для на-

На етапі кількісного аналізу ризику обчислюються числові значення ймовірності настання ризикових подій і обсягу викликаного ними збитку або вигоди. Розглядаючи всю сукупність методів кількісного аналізу ризиків, можна сказати, що застосування конкретного методу залежить від безлічі факторів:

— для кожного типу аналізованого ризику існують свої методи аналізу й конкретні особливості їхньої реалізації [3]. Наприклад, при аналізі техніко-виробничих ризиків, найчастіше використовують методи побудови дерев;

— для аналізу ризиків істотну роль грає обсяг і якість вихідних даних. Так, якщо є значна база даних по динаміці ризикуотворювальних факторів, можливе застосування методів імітаційного моделювання. У протилежному випадку найімовірніше застосування експертних методів або методів нечіткої логіки;

— при аналізі ризиків принципово важливо врахувати динаміку показників, що впливають на рівень ризику. У випадку аналізу ризиків на ринках у стані шоку ряд методів зазвичай не застосовується;

— при виборі методів аналізу варто брати до уваги

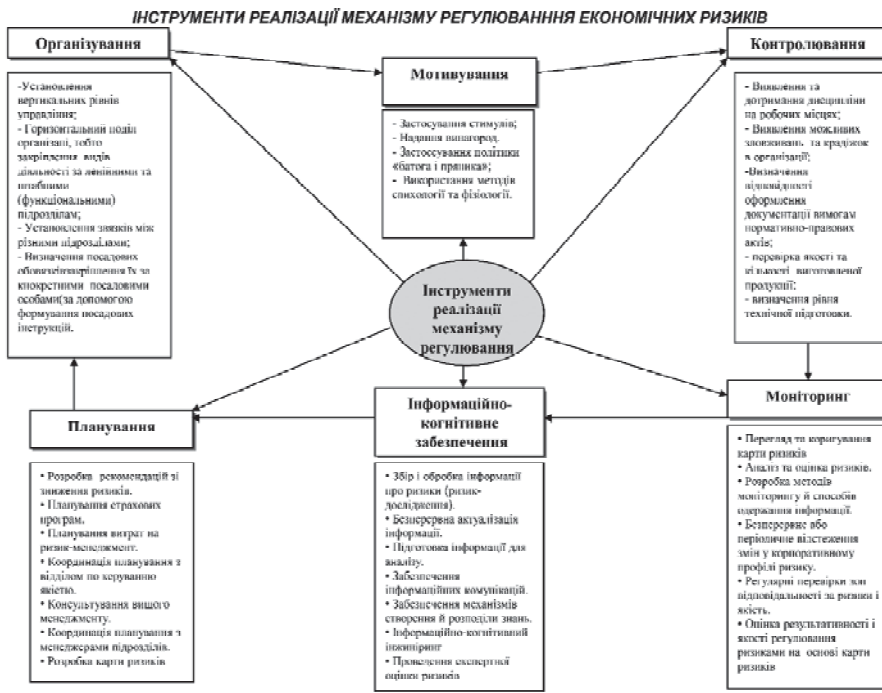

Рис. 2. Інструменти реалізації механізму регулювання економічних ризиків.

не тільки глибину розрахункових даних, але й можливість прогнозування показників, що впливають на рівень ризику;

— велике значення має терміновість і технічні можливості проведення аналізу. Якщо в розпорядженні аналітика є солідний обчислювальний потенціал і запас часу, можливе моделювання по методу Монте-Карло й т.д.;

— ефективність застосування методів аналізу ризику підвищується при формалізації ризику з метою математичного моделювання його впливу на результати діяльності підприємства. У цей час не тільки економічні системи, але й промислові комплекси досягли такої складності, що найчастіше розрахунок їхньої стійкості неможливий без елементів теорії ймовірностей;

— варто враховувати вимоги державних контролюючих органів до формування звітності про ризики. У тому випадку, якщо на нормативному рівні потрібне використання методів імітаційного моделювання, їх застосування обов'язково.

Одним з ключових моментів на етапі аналізу ризиків є побудова карти ризиків. Карта ризику — графічний і текстовий опис обмеженого числа ризиків організації, розташованих у прямокутній таблиці, по одній "осі" якої зазначена сила впливу або значущість ризику, а по іншій — імовірність або частота його виникнення. Головне призначення карти ризиків — розподілити ризики на групи, тобто визначити, які з них потребують негайних дій, а які досить тримати під контролем. Методології побудови карти ризиків настільки ж різні, як і різні ризики компаній. Побудова карти ризиків може вироблятися у рамках впровадження системи управління та регулювання ризиками на рівні всієї організації, що складно, а найчастіше й неможливо виконати внутрішніми силами організації. Або для рішення відособленого кола завдань по управлінню та регулюванню ризиками, наприклад у рамках попередньої оцінки різних стратегій роз-

витку. Залежно від завдань і застосовуваної методології, організація одержує й різні переваги й вигоди.

На II рівні ієрархії — розглядається група заходів для профілактики економічних ризиків. На цьому рівні запропоновано 5 основних блоків, таких як "унікнення ризиків", "мінімізація ризиків", "хеджування ризиків", "диверсифікація ризиків", "лімітування ризиків".

III рівень ієрархії — функціональні інструменти механізму регулювання економічних ризиків. Ґрунтується на специфічних функціях, принципах, організаційних механізмах та інструментах, на яких будується система управління, яка може бути природно орієнтована на регулювання економічних ризиків підприємства [4]. Відповідно склад і зміст елементів системи управління, орієнтованої на забезпечення економічної безпеки

підприємства й регулювання ризиків як механізму досягнення цієї безпеки, буде мати свою специфіку (Табл. 1).

На Рис. 2 показані 6 головних блоків й відповідні їм стадії процесу регулювання; також специфіковані завдання, розв'язувані на кожній стадії. Характер цих завдань дає зрозуміти, що дана система покликана забезпечувати підтримку процесів регулювання ризиків як на рівні вищого керівництва компанії, так і на рівні відділу ризик-менеджменту.

ВИСНОВКИ

Отже, проаналізувавши вищезазначене стає зрозумілим, що для ефективного аналізу всього різноманіття ризиків у діяльності підприємства необхідно застосувати цілий комплекс методів, що у свою чергу підтверджує актуальність розробки та застосування комплексного механізму регулювання економічних ризиків підприємств.

Література:

1. Кузьмін О.Є., Подольчак Н.Ю. Врахування фактора ризику при плануванні зовнішньоекономічної діяльності // Вісник Національного університету "Львівська політехніка", "Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку". — Львів: Видавництво НУ "Львівська політехніка" 2001. — №436.
2. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність: монографія. — К.: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2002 — 302 с.
3. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч. посіб. — К.: Академвидав, 2007. — 464 с.
4. Макаревич Л.М. Управление предпринимательскими рисками. — М.: Изд-во "Дело и Сервис", 2006. — 448 с.

Стаття надійшла до редакції 13.11.2009 р.